

Påvirkningsfaktorer med hensyn til barnets pålitelighet i tilrettelagte avhør

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2021

Kand.nr: 816

Antall ord: 6382

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	2
1.1 Begrunnelse for valg av tema	2
1.2 Problemstilling	4
1.3 Avgrensning	5
1.4 Begrepsavklaring.....	6
1.4.1 Barn	6
1.4.2 Vold	6
1.4.3 Fysisk vold og psykisk/emosjonell vold mot barn	6
1.4.4 Pålitelighet og troverdighet	7
2.0 Metode	8
2.1 Teoretisk oppgave.....	8
2.2 Litteratursøk og kildekritikk	8
2.3 Forforståelse.....	9
3.0 Resultater og drøfting	11
3.1 Samtalemetodikken som benyttes i tilrettelagte avhør.....	111
3.2 Indre faktorer - Individuelle faktorer hos barnet	12
3.2.1 Hukommelse	12
3.2.2 Minneprosessen ved traumatiske hendelser.....	13
3.2.3 Språk og kommunikasjon	14
3.3 Ytre faktorer – Avhørers påvirkningskraft.....	15
3.3.1 Opplevd trygghet for barnet	16
3.3.2 Spørsmålsstilling	17
4.0 Avslutning	20
Litteraturliste	21
Selvvalgt pensum	23

1.0 Innledning

Temaet for denne bacheloroppgaven omhandler påvirkningsfaktorer med hensyn til barnets pålitelighet i tilrettelagte avhør. Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker har gjennom årene gjenåpnet flere saker hvor personer er feilaktig dømt på grunnlag av hva barn forteller i avhør (Lange-Nielsen 2008a; Lange-Nielsen 2008b). Slike gjenopptakelser kan være med på å underbygge forestillingen om at barn er lettpåvirkelige og upålitelige vitner og at deres fortellinger er verdiløse som rettslige bevis. Nyere forskning viser imidlertid bred enighet om at barn helt ned i fireårsalderen evner å forklare seg sant i avhør forutsatt at riktige avhørsmetoder benyttes (Magnussen, 2017, s.274; Melinder, 2014, s.122-123).

I Norge har vi beveget oss fra å ha samme avhørsmetode for voksne og barn, til dommeravhør av barn, og videre til dagens ordning med tilrettelagte avhør av barn. Tilrettelagte avhør gjennomføres hvor barn og særlig sårbare personer skal avhøres i saker om seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling, vold, kroppsskade og drap (Gamst, 2017, s.38-39). Det er politietterforskere med særskilt kompetanse på tilrettelagte avhør som foretar avhørene. Et av formålene med slike avhør er å sikre at informasjonsinnhenting gjennomføres på en måte som tar hensyn til barnets sårbarhet for påvirkning, samt å forhindre at barnet utsettes for unødige belastninger. I forlengelsen av dette skal et slikt avhøret gjennomføres på Statens barnehus, en tverrfaglig virksomhet som er plassert elleve steder i landet. Statens barnehus som anses for å være en viktig arena for gjennomføring av tilrettelagte avhør, og er med på å optimalisere de fysiske rammebetingelsene. Blant annet er rommene avhørene foretas i barnevennlig innredet, og avhøret tas opp med lyd og bilde slik at det kan avspilles i retten når en straffesak behandles (Gamst, 2017, s.39).

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Temaet jeg har valgt forankres i viktigheten av fagområdet sett i et politifaglig perspektiv og i samfunnsperspektiv. Politidirektoratet publiserer årlig en rapport som illustrerer virksomheten i barnehusene det foregående året. Det statistiske materialet er basert på barnehusenes egne innrapporteringer og utvalgte data ved årets slutt (Politidirektoratet, 2019, s.4). I 2017 fremgår det av rapporten at det ble gjennomført 5851 førstegangsavhør ved alle landets barnehus, i 2018 ble det gjennomført 5190 og i 2019 bare 4551. Dette viser en markant nedgang. Ifølge

politiets årsrapport fra 2019 er årsaken til nedgangen en reduksjon i antall store nettovergrepssaker hvor barn er fornærmet, samt at flere politidistrikter har fått nye rutiner for å vurdere mer detaljert om tilrettelagte avhør skal gjennomføres eller ikke (Politiet, 2019, s.16). Det finnes også utvilsomt metodiske utfordringer når det gjelder å gi et bilde av hvor mange barn som blir utsatt for og opplever vold i hjemmet. Forskningen viser at tall både kan underrapporteres og overrapporteres, blant annet fordi det finnes flere definisjoner av voldsbegrepet (Øverlien, 2010, s.27). Et sted å starte kan være å finne ut hvor mange mødre som utsettes for vold. Det er godt dokumentert gjennom forskning at vold mot mor øker risikoen for vold mot barn i samme familie. En sammenfatning av forskning anslår at opp mot 50% av barn som opplever vold mot mor, også utsettes for vold mot seg, enten fra far, mor eller begge (Heltne & Steinsvåg, 2011, s.25).

Riksadvokaten bestemmer hvert år hvilke sakstyper som skal gis høyeste prioritet i alle landets politidistrikt. Etterforskning av vold mot barn har de siste årene – angivelig også langt tilbake i tid, vært øverst på denne prioriteringslisten (Riksadvokaten, 2017, s.7; Riksadvokaten, 2018, s.7; Riksadvokaten, 2019, s.7; Riksadvokaten, 2020, s.9; Riksadvokaten, 2021, s.8). Straffeprosessloven §239 e lovfester at tilrettelagte avhør skal gjennomføres «snarest mulig», senest innen tre uker fra anmeldelsestidspunktet eller fra det tidspunktet det er kjent for politiet at det skal vurderes å gjennomføre et tilrettelagt avhør. Til tross for at fristen er hjemlet, blir denne i praksis ofte fraveket. I 2019 ble 53% av avhørene gjennomført innen fristen. Ser man forbi forhold utenfor politiets kontroll som har ført til fristbrudd, ble 58% gjennomført innen fristen (Politiet, 2019, s.16). En utfordring med dette er at tidsrommet mellom en hendelse og et avhør kan påvirke minner blant annet i form av at minnene svekkes jo lengre lagringstiden er (Gamst, 2017, s.72).

I tillegg til det politifaglige perspektivet er vold mot barn også et samfunnsproblem som kan medføre betydelig helseutfordringer for den som rammes. I omfangsundersøkelsen av Mossige og Stefansen fra 2007 fremgår det at ungdommene som rapporterte at de hadde opplevd grov vold mot mor i oppveksten, hadde omtrent dobbelt så stor risiko for å utvikle depresjon, angst eller aggressiv utagerende atferd sammenlignet med ungdommer uten lignende opplevelser (Mossige og Stefansen, 2007). ACE-studien (The Adverse Childhood Experience Study) viser med sine 17 000 respondenter sammenheng mellom negative opplevelser i barndommen, som å oppleve vold mot mor, og problemer i

voksenlivet der de selv kan utvise blant annet voldelig atferd (Edwards et al., 2003, sitert i Øverlien, 2012, s.34).

Valg av tema er også basert på egen interesse for møte med barn i oppdrag. I praksisåret hadde jeg en veileder med interesse for forebyggende arbeid. Jeg fikk derfor erfare tilnærmet ukentlig forebyggende, organiserte oppdrag knyttet til barn, både på skoler, ungdomsklubber, arrangementer og møter i lokalmiljøet. Her erfarte jeg hvordan vår væremåte hadde betydning for barn og unge sin opplevelse av politiet. Jeg møtte imidlertid aldri barn i situasjoner der barnet skulle avhøres på Statens barnehus, og jeg kan derfor lite om dette.

I lys av de ulike perspektivene er jeg overbevist om at kunnskapen jeg tilegner meg ved å skrive bacheloroppgaven vil tilføre meg øket kompetanse når det gjelder barns sårbarhet for påvirkning i avhørssituasjon, samt hva avhører kan, bør og skal gjøre for å forhindre slik påvirkning. Jeg ønsker også økt kunnskap om utviklingen innenfor fagområdet. I forlengelsen av dette vil det for meg i fremtiden også bidra til bedre oppdragsløsning i møte med barn. Jeg får også økt analytisk kompetanse og kildekritisk sans i prosessen med litteratursøk til bacheloroppgaven.

1.2 Problemstilling

Når barnets troverdighet skal vurderes, har det sammenheng med om barnet har kommet med pålitelige utsagn, altså utsagn som stemmer overens med virkeligheten. Når det hevdes at barnet ikke er troverdig, siktes det som regel til at barnet er påvirket, fantaserer eller lyver. Det barnet sier stemmer dermed ikke overens med virkeligheten (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.221). Barn er sårbare for påvirkning, og for å kunne vurdere om det barnet sier er pålitelig er det en rekke indre og ytre faktorer som kan ha betydning. Indre faktorer er individuelle forhold som alder, kognitiv utvikling, hukommelse og språk. Ytre faktorer er forhold som ligger utenfor barnet, men i omgivelsene og i det sosiale samspillet, og som kan være med på å påvirke barnet (Melinder, 2014, s.123). Bacheloroppgaven har til hensikt å belyse pålitelighetsproblematikken ut fra vitnepsykologi, utviklingspsykologi og politivitenskapelig litteratur.

Problemstillingen vil være «Hvordan kan indre og ytre faktorer påvirke påliteligheten av barnets forklaring i det tilrettelagte avhøret?»

1.3 Avgrensning

Bacheloroppgaven avgrenses til å gjelde barn i alderen 7-9 år som har status som fornærmet i saker som omhandler vold i nære relasjoner. Barnet har status som fornærmet også i saker der det er vitne til vold mellom foreldre. Å være vitne innebærer å være direkte til stede når volden skjer, høre at det skjer, føle eller sanse at volden skal skje eller har skjedd (Gamst, 2017, s.104). Det ble i denne aldersgruppen gjennomført flest avhør i 2019, og det er vold som dominerer av sakstypene det har blitt gjennomført flest avhør i. Dette gjelder både fysisk og psykisk vold (Politidirektoratet, 2019, s.12). Internasjonale funn peker i retning av at psykisk/emosjonell vold er den mest utbredte voldsformen, etterfulgt av fysisk vold (Gamst, 2017). Oppgaven omhandler derfor avhør der barn kan være utsatt for begge voldsformene.

Under kapittel 3.0 blir det redegjort for samtalemotodikken som benyttes i tilrettelagte avhør, men ikke gått i dybden på fasene denne. Videre gjøres en avgrensning både med hensyn til de indre og ytre faktorene som drøftes. De indre faktorer oppgaven tar for seg er barnets minneprosess, språk og kommunikasjon, herunder løgn og sannhet. Ytre faktorer omhandlet i oppgaven er avhørers påvirkningskraft under avhøret, herunder viktigheten av opplevd trygghet for barnet og hvordan spørsmål stilles under avhøret. Det er et sammensatt bilde av faktorer som fremmer og begrenser barnets pålitelighet. Det har gjennom årene blitt forsket for å avdekke hvilke faktorer som påvirker for å få en bredere forståelse av hvilke mekanismer som gjøres gjeldende angående påvirkningskraft. Studiene omfatter ikke bare i hvilken grad hukommelsesprosessen og avhørsmetode virker inn på hva barnet forteller, men også hvordan andre ytre faktorer som barnets sosiale situasjon for øvrig kan virke inn. Barnet kan ha ulike motiver for å ikke fortelle, uten at dette har noe med hukommelsen eller avhøret å gjøre (Lynn og McConkey, 1998, siterte i Rønneberg & Poulsson, 2000, s.225). Barnet kan eksempelvis være preget av ønsket om å tilfredsstille andres behov, herunder avhørernes, eller være truet til å tie av voldsutøver. På grunnlag av bacheloroppgavens rammer drøftes ikke faktorene i oppgaven, men det er likevel viktig å poengtere at det finnes flere indre og ytre faktorer for påvirkning enn hva oppgaven tar for seg.

1.4 Begrepsavklaring

1.4.1 Barn

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som omhandler barns rettigheter. Konvensjonen slår fast at alle mennesker under 18 år er barn (Barne- og familiedepartementet, 1991, s.9).

1.4.2 Vold

Det finnes flere definisjoner av begrepet, i denne besvarelsen benyttes Per Isdals definisjon; «enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.» (Per Isdal, sitert i Heltne & Steinsvåg, 2011, s.19). Denne definisjonen beskriver ikke spesifikke voldshandlinger, men vektlegger voldens funksjon; at den utsatte blir redd, kontrollert, ydmyket og/eller nedverdiget. Isdal peker på flere underkategorier som kan utledes fra den generelle definisjonen; fysisk vold, psykisk vold, seksualisert vold og materiell vold (Per Isdal, sitert i Heltne & Steinsvåg, 2011, s.20).

1.4.3 Fysisk vold og psykisk/emosjonell vold mot barn

Fysisk vold mot barn

Øverlien definerer fysisk vold mot barn som at en voksen «utsetter et barn for kroppslig skade, smerte, sykdom, forårsaker maktesløshet eller lignende hos barnet. Den voksne kan eksempelvis slå, sparke, dytte, brenne eller forgifte barnet. Det kan skje både med og uten redskaper og våpen» (Øverlien, 2012, s.22).

Psykisk/emosjonell vold mot barn

Øverlien definerer psykisk/emosjonell vold mot barn som at en voksen «systematisk og over lengre tid behandler barnet på en bevisst nedverdiggende måte gjennom atferd eller omtale og/eller forårsaker annen følelsesmessig lidelse for barnet. Barnet kan eksempelvis bli hånet, trakassert, fornedret eller isolert». I alvorlige tilfeller kan også enkelthendelser defineres som psykisk/emosjonell vold (Øverlien, 2012, s.22).

1.4.4 Pålitelighet og troverdighet

Pålitelighet

Pålitelighet referer til vurdering av innholdet i en fortelling. I denne sammenheng er det barnets utsagn og innhold som gir grunnlag for å vurdere om barnet er pålitelig. I rettslig sammenheng referer pålitelighet til bevisverdien som kan tillegges utsagn i en vitneforklaring i et tilrettelagt avhør. Det er utsagnenes nøyaktighet og bærekraft som bedømmes (Gamst, 2017, s.88).

Troverdighet

Med troverdighet menes det inntrykk av sannhet barnet gir. Det er noe man oppfatter at barnet er eller ikke er. Oppmerksomheten flyttes vekk fra innholdet i det barnet forteller, til en subjektiv og skjønnsmessig bedømmelse av barnet (Gamst, 2017, s.88). Et eksempel kan være «Barnet virker så troverdig, det snakker sikkert sant». En slik påstand innebærer en vurdering som ikke behøver å basere seg på en pålitelig fortelling, men det dannes en oppfatning av barnet som troverdig.

2.0 Metode

2.1 Teoretisk oppgave

Bacheloroppgaven blir utformet som en teoretisk oppgave ettersom det innenfor det valgte temaet er gjort forskning og produsert mye litteratur som kan belyse problemstillingen. I tillegg er det ideelt med en slik tilnærming ettersom jeg søker økt kunnskap om fagområdets utvikling og hvordan man som avhører kan forhindre påvirkning av barnets forklaring. I oppgaven vil det anvendes teori som omhandler utviklingspsykologi og vitnepsykologi, kommunikasjon med barn og politivitenskapelig litteratur som omhandler politiets strategier og utfordringer i møte med barn.

2.2 Litteratursøk og kildekritikk

Det finnes svært mye litteratur som omhandler tematikken, og det krever mye arbeid for å eliminere irrelevante og upålitelige kilder. Dagens regler om tilrettelagte avhør kom i forbindelse med en rekke lovendringer i straffeprosessloven og ble iverksatt i oktober 2015 (Lov 4. september 2015 nr. 87). Det tydeliggjør at fagområdet er i utvikling, og det er på bakgrunn av det, viktig å etterstrebe å finne kilder som er oppdaterte (Dalland, 2017, s.168). Kildens relevans avgjøres av og knyttes opp mot problemstillingen jeg har. Jeg har vært bevisst kildekritikk, og benyttet fagbøker og publisert forskning som oppfyller kravene til objektivitet og faglig bakgrunn hos forfatter.

For å innhente kunnskap til oppgaven og filtrere søk har jeg benyttet søkemotorer som Google, Google Scholar og ORIA, med søkeord som «utviklingspsykologi barn», «riksadvokaten tilrettelagte avhør», «barn, påvirkning», «tilrettelagte avhør av barn», «avhør av barn», «barn og pålitelighet» og «barn og vold». Sistnevnte ga flest treff og tok meg videre til flere av kildene jeg har brukt. For å finne internasjonal forskning utvidet jeg søket og brukte engelske søkeord som «interviewing children», «suggestible children», «children, violence» og «developmental psychology». Ved søk i ORIA har jeg funnet tidligere bachelor- og masteroppgaver og sett hvordan tilsvarende tematikk har blitt drøftet.

Ved bruk av søkeordet «barn og vold» kom siden til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og

traumatisk stress (NKVTS) som øverste treff. NKVTS driver forskning og utvikling på blant andre temaet vold. Her brukte jeg søkeord som «barn», «tilrettelagte avhør», «barn og pålitelighet» og «barn og vold» for å finne forskningsprogrammer, prosjekter og publikasjoner. Kari Marie Gamst og Åse Langballes forskning dominerer treffene på søkeordene på NKVTS. Som kilder har jeg benyttet Gamsts bok som heter «Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor» og Langballes fagartikkel «Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn». Boken «Vold i hjemmet» av forskeren Carolina Øverlien fant jeg også ved søk på NKVTS, denne brukes flittig i oppgaven. Boka «Barn som vitner» er skrevet av Anne Poulsson og Anne Lise Rønneberg og omhandler barn i dommeravhør på 1990-tallet. Selv om fagområdet har utviklet seg siden den gang er dette en bok med refleksjoner når det gjelder de indre påvirkningsfaktorene hos barnet. Boka «hva er HUKOMMELSE» av Pål Johan Karlsen og «Vitnepsykologi» av Svein Magnussen er andre bøker jeg har benyttet for å drøfte de indre påvirkningsfaktorene. Når det gjelder kommunikasjon med barnet brukes «Barn som lever med vold i familien» Av Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg aktivt.

I oppgaven vises det til studier som har benyttet enten kvantitativ eller kvalitativ metode. Kvantitative metoder har den fordelen at de gir data i form av målbare enheter (Dalland, 2017, s.85). Øverlien påpeker begrensninger i at forskningen domineres av kvantitative studier og hevder kvalitative studier i større grad kan belyse bakenforliggende årsaker og andre sider av familievold (Øverlien, 2010). Øverlien har gjennomført en kvalitativ studie av 25 barn, og viser gjennom sine intervjuer og analyser hvilke strategier barna benytter for å mestre livene sine i et voldelig hjem. Her kommer det frem hvordan mange barn til tross for langvarig og grov vold i hjemmet aldri får kontakt med politiet (Øverlien, 2012, s.13).

2.3 Forforståelse

Forforståelse er den oppfatningen man allerede har av noen eller noe før man tolker det (Olsvik, 2014, s.111). Vi bruker forforståelsen ofte uten at vi er klar over det, derfor omtales den som ubevisst. Den danner grunnlag for vår kritiske sans og evne til å innta ulike perspektiver. Forforståelsen har betydning for temaet og problemstilling som har blitt valgt og hvordan oppgaven besvares. Den har også betydning for flere trinn som er gjort i arbeidet

med oppgaven, herunder hvilke søkemotorer som er blitt brukt, hvilke søk som er foretatt og ikke minst hvordan resultatene har blitt tolket. Begreper man benytter kan ofte gi rom for tolkning. Det man forstår som eksempelvis vold, er foranderlig med tid og kontekst. Søker man en universell definisjon som kan være nyttig i mange sammenhenger, er denne annerledes enn om man tenker på vold mellom voksne og barn i nære relasjoner.

Min forforståelse stammer stort sett fra faget vitnepsykologi for tredjeårsstudentene på bachelorutdanningen, og innebærer at et barn oftere snakker sant dersom det føler seg trygg i avhørsrommet, riktig avhørsmetode brukes og de fysiske rammebetingelsene for avhøret er tilstede. Det er ikke til å unngå at jeg har tanker om temaet oppgaven omhandler fra før, og selv om Olsvik (2013) skriver at forforståelsen ofte kan være riktig, så er det likevel viktig å være bevisst på å være åpen for litteratur som kan avkrefte forforståelsen min (Dalland, 2017, 92).

3.0 Resultater og drøfting

3.1 Samtalemetodikken som benyttes i tilrettelagte avhør

Fra 1985 til 2002 har det blitt gjennomført en rekke studier av dommeravhør av barn som viser at avhørere fortrinnsvis benyttet lukkede spørsmål i disse avhørene. I strid med vitnepsykologiske anbefalinger viste de også stor tendens til å stille spørsmål med tvungne svaralternativer (Thoresen, Lønnum, Melinder, Stridbeck, & Magnussen, 2007, s. 637). «Den dialogiske samtalemetoden» ble utviklet av Gamst og Langballe på bakgrunn av disse studiene, samt egne empiriske og teoretiske studier av kommunikasjon i dommeravhør (Gamst og Langballe, 2004; Gamst, 2011, s.14).

Den dialogiske samtalemetoden beskriver en målrettet samtalemetodikk overfor barn der hensikten er å skaffe spesifikk informasjon om spesifikke temaer. Metoden er bygget på dialogiske prinsipper, herunder strukturert kommunikasjon som er inndelt i åtte faser. Det gjennomgående for alle fasene er at metoden sørger for at barnet støttes i å finne ord, bli forstått, bekreftet. En av de viktigste fasene i lys av pålitelighet er fasen «fri forklaring». Barnet får her snakke fritt om sine erfaringer og opplevelser uavbrutt, det gjør at informasjonen blir minst mulig påvirket, og anses derfor for å være mest pålitelig (Gamst, 2017, s.18).

En slik tilnærming metoden beskrives skal være med på å gi avhøreren verktøyet som behøves for å gjennomføre avhør av barn på en slik måte at barnet blir anerkjent i samtalen. Etablering av god og tillitsvekkende relasjon er et vedvarende fokus gjennom samtalen. Et annet aspekt med metoden er å knytte barnefaglige hensyn og formelle krav til noe helhetlig som utgjør en forståelig prosess for barnet. Dette handler i stor grad om barnets rettssikkerhet, et begrep som henger tett sammen med at den sterkeste bevisbyrden hviler på barnets fortelling. Det er dermed avgjørende med en avhørsmetode og tilnærming som ivaretar barnets sårbarhet for påvirkning (Gamst, 2017).

3.2 Indre faktorer - Individuelle faktorer hos barnet

3.2.1 Hukommelse

Hukommelse handler om å holde på informasjon etter at opprinnelig stimulus, hendelse, tanke eller handling er over (Karlsen, 2008, s.19). Hukommelse er likevel ikke en nøyaktig og komplett registrering av fortiden (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.215). Hukommelsen kan svekkes eller styrkes avhengig av hvilken informasjon og i hvilken setting informasjonen skal kodes inn. Forutsetningene for å vurdere det som barn formidler ut fra sine premisser og om det er pålitelig, er at man har kunnskap hvordan barns hukommelsesfunksjon og minnesystem fungerer og hva barn faktisk kan huske.

Når det gjelder hukommelsen skilles det mellom den eksplisitte og den implisitte. Den eksplisitte hukommelsen er et system der man er seg bevisst at man har minner, og her lagres erfaringer som vi kan gjenfortelle (Karlsen, 2008, s.87). Den eksplisitte hukommelsen er organisert inn i episodisk og semantisk hukommelse. Den episodiske hukommelsen kommer til nytte når det gjelder ulykker eller forbrytelser som å eksempelvis bli utsatt for vold. Det er denne hukommelsesfunksjonen det refereres til når det hevdes at man vet man husker en spesiell hendelse, og i forbindelse med vitnepsykologi er det dette minnesystemet det hovedsakelig forskes på. Den semantiske hukommelsen lagrer allmennkunnskap som man lærer med alderen. Det som etter hvert blir en del av denne hukommelsen er generell erfaring som for eksempel fra familieliv, oppvekstmiljø og skolekunnskaper. Ut fra slike erfaringer og kunnskaper vil det dannes mønstre eller skjemaer som organiserer kunnskapen. Hvilke kunnskaper som organiseres hos den enkelte kan ha betydning for hvordan personlige erfaringer og hendelser innkodes (Karlsen, 2008, s.88).

Den implisitte hukommelsen lagrer erfaringer som har med innlærte og til dels automatiserte handlinger og atferd å gjøre. Den implisitte hukommelsen er en stor del av forskningsarbeidet på hukommelse, særlig med tanke på gjenkalling av traumatiske hendelser. Dette er fordi både hukommelsen som lagrer atferd, samt sensorisk hukommelse som lagrer sanser er i funksjon som sentrale elementer i gjenkalling av traumatiske hendelser (Christiansson, 1994, sitert i Rønneberg & Poulsson, 2000, s.219). Det er viktig å skille mellom gjenkallingshukommelse og gjenkjenningshukommelse når det er snakk om barnets sårbarhet for påvirkning. Man kan se på gjenkalling som at man må finne det man leter etter

for så å sjekke om det er riktig, mens gjenkjenning innebærer at man kontrollerer at det foreslåtte stemmer med minnesporet man har fra før (Wetterberg, 2005, s.80).

3.2.2 Minneprosessen ved traumatiske hendelser

Det er vanlig å dele minneprosessen inn i tre kognitive operasjoner: Innkoding, lagring og gjenkalling av informasjon (Karlsen, 2008, s.19). Innkoding er det stadiet hvor inntrykket fra en hendelse oppfattes og kodes inn i hukommelsen. Denne fasen er stort sett utenfor politiets kontroll. I forhold til barns voldserfaringer, blir alder og erfaring, dets ytre faktiske situasjon og dets indre subjektive forhold betydningsfullt for hvordan volden innkodes (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.216). Å bli utsatt for eller oppleve vold i familien er en stressende og traumatisk opplevelse for barnet. Et traume er en hendelse som kan medføre psykisk belastning for den berørte i ettertid (Bækkelund). Stress som oppstår i forbindelse med en slik hendelse synes å innsnevre oppmerksomheten, men det er det perifere i omgivelsene som rammes av innsnevringen slik at disse ikke huskes så godt. Hendelsene som skapte stresset blir husket spesielt godt (Christianson, 1996, sitert i Rønneberg & Poulsson, 2000, s.219).

Forhold som har betydning for lagring av minner, er hvor mange ganger minnet blir hentet frem og repetert og om det er forhold i ettertid som blir kombinert med eller lagt til den opprinnelige hendelsen. Minner ligger med andre ord ikke uforstyrret til oppbevaring i perioden mellom innkoding og gjenkalling. Med mindre minnene gjenoppfriskes, svekkes de konstant gjennom nedbryting og interferens (Karlsen, 2008, s.94). Interferens innebærer at minner som likner hverandre, gradvis blir vanskeligere å skille fra hverandre. De ferskeste minnene dominerer stort sett; Et fenomen som har fått navnet recency-effekten. Proaktiv interferens innebærer på sin side at gamle minner blandes sammen med nyere informasjon. Hvis de gamle minnene er hyppig brukt og godt etablert, gjenkalles de raskere enn nyere minner som ennå ikke er flittig brukt (Karlsen, 2008, s.95). Dette gjelder også minner om vold i tiden etter at den første voldshendelsen skjedde, og frem til barnet vil/skal fortelle om det. Her vil gjentatte voldshandlinger kunne virke inn på barnets lagrede minne om den første erfaringen, og omvendt. Tidsrommet mellom en mulig hendelse og avhør i den forbindelse er av stor betydning fordi slik «overskriving» av minne kan finne sted i så stor grad at avhøret i verste fall i sin helhet mister sin bevisverdi. Den lovbestemte fristen for avhør kan i seg selv

være med på å kvalitetssikre barnets rettighet på bakgrunn av at minner kan hevdes å være mindre påvirkelige kort tid etter en hendelse.

Barn som er blitt utsatt for eller har opplevd vold kan ha langt bedre hukommelse for slike hendelser, fordi de har økt beredskap overfor mulige farlige hendelser. Det drøftes om slike traumeskapende hendelser påvirker barnet så sterkt at de vanlige prosessene for innkodning ikke fungerer, og at hendelsene dermed innkodes gjennom andre mekanismer som også gjør minnene vanskeligere tilgjengelige for gjenkalling (Magnussen, 2017, s.74-75; Rønneberg & Poulsson, 2000, s.220). Inntrykket fra hendelsen er så følelsesmessig og overvelder de dagligdagse, vanlige mestringsstrategiene slik at oppmerksomheten snus vekk fra det som skjer der og da. Denne forståelsen baseres på teorier om dissosiasjon. Dissosiasjonen gjør at minnet blir fragmentert. Utfordringen i et avhør er at dissosiasjonen gjør at er barnet ute av stand til å gi en sammenhengende fortelling av traumene (Gamst, 2017, s.72). Selv om barnet ikke forteller, betyr det ikke at det ikke har skjedd noe.

3.2.3 Språk og kommunikasjon

For å gjennomføre et avhør er man avhengig av at barnet kan kommunisere i en eller annen form. Språket er det som bidrar til å gi opplevelser og erfaringer mening, og står sentralt for kunnskapsdannelse og utvikling av god hukommelse (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.209). Barn i alderen 7-9 år er i skolealder, og blant annet tilegnelse av skriftspråk gir de større innsikt i egne tankeprosesser og vil påvirke deres kommunikasjonsferdigheter. Barn i denne aldersgruppen kan i økende grad inngå en dialog med en voksen, de kan blant annet innta den voksnes perspektiv. God kommunikasjon innebærer også at både barnet og den voksne har en felles forståelse av hva samtalen skal dreie seg om, hva hensikten med den er, samt generell og dels felles kunnskap om temaet det skal snakkes om. En slik felles forståelse kan barnet mestre i denne aldersgruppen (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.212).

Når de voksne setter ord på barnets erfaringer, er det en del av språkutviklingen og karakteristisk for voksnes samtale med barnet. En slik samtaleform er en naturlig del av samhandling mellom barn og voksne. Dette innebærer at barnet «påvirkes» av de voksne til å bruke de ord og uttrykk som voksne tilbyr – nettopp fordi språket skal utvikles (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.209). Barnets vokabular og ordforråd er av betydning for tolking av barnet i

avhøret i form av om det oppleves at barnet er troverdig. Det er imidlertid påliteligheten i det som formidles som er viktig i denne sammenheng.

3.2.4 Sannhet og løgn i kommunikasjonen

Allerede innen barnet er tre år er det vanligvis i stand til å skille mellom sannhet og løgn. De vet når de lyver, samt at dette er galt (Gamst, 2017, s.85). Mye av forskningen som eksisterer dreier seg om å undersøke hva som får barn til å fortelle løgnaktige historier. Noen forskere hevder at feilaktige historier kan bli så godt integrert i barnet fordi det er gjentatt så ofte, at barnet til slutt ubevisst mister evnen til å skille kildene for hvordan historien oppsto. Dette vil særlig kunne skje der barnet er utsatt for interfrekvens, altså at den opprinnelige historien ikke er så godt etablert i minnet i første omgang (Karlsen, 2008, s.94). Andre forskere drøfter også suggestive avhørsteknikker som en av flere årsaker til at barnet kommer med løgnaktige historier. Et suggestivt avhør kjennetegnes ved at avhører har en hypotese som søkes bekreftet, og at det benyttes ulike påvirkningsstrategier for å oppnå slik bekreftelse (Magnussen, 2017, s.249). Suggestjon kan være både ubevisst og bevisst fra avhørers side. Et viktig element er at dersom avhører formidler feilaktig informasjon, formulert som en suggerende påstand til barnet, er dette den kombinasjon som i størst grad kan bidra til at barn fremsetter falske anklager eller gir upålitelig informasjon. (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.213)

Barnets oppfatning av virkeligheten kan også avvike fra de faktiske forhold i et hendelsesforløp. Barnet kan ifølge Magnussen overdrive når de forteller hva som har skjedd, men dette kan også komme med direkte løgn i form at å benekte kjennskap til noe eller fortelle noe de selv er klar over ikke er sant. En forklaring kan være at dersom barnet utsettes for vold av noen i familien, bærer barnet preg av sterk lojalitet og ønsker å beskytte vedkommende (Magnussen, 2017, s.269-270). Barnet kan også være under sterkt krysspress mellom foreldre (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.191).

3.3 Ytre faktorer – Avhørers påvirkningskraft

Det finnes forskning som sier noe om hvordan avhører kan påvirke innholdet i barns vitneforklaring. En studie i forbindelse med dommeravhør av barn gikk ut på at barnet var

vitne til en hendelse og hendelsen ble senere gjenfortalt til barnet i en annen versjon enn den opprinnelige. Barnet ble i dommeravhøret bedt om å gjenkalle den opprinnelige hendelsen. Resultatet viser at barn i alle aldre kan gi feil informasjon når de blir utsatt for ledelse, også om personlige hendelser. Hva som karakteriseres som ledende angir forskerne blant annet som pressende emosjonelt klima, spesifikke spørsmål og gjentakelse av disse, gjentakelse av feilinformasjon og intervjuerens forutinntatthet. Forskerne hevder at spørsmål om barns pålitelighet henger mer sammen med avhørers kommunikasjonsferdigheter enn indre faktorer i barnet (Ceci & Bruck, sitert i Langballe, 2007). Forskningen til Gamst og Langballe viser imidlertid at barn helt ned i fireårsalderen er svært resistente mot press i form av feilaktige påstander fra avhører. Barna retter på avhørers påstander og svarer benektende på antakelser eller påstander som ikke stemmer (Gamst & Langballe, 2004).

3.3.1 Opplevd trygghet for barnet

Heltne og Steinsvåg gjennomførte fra 2004–2010 en kvalitativ studie i samarbeid med Alternativ til Vold (ATV) og Senter for Krisepsykologi (SfK) (Heltne & Steinsvåg, 2011, s.7). I studien møtte de mange barn som forteller om sine opplevelser med vold i familien. Fellestrekk hos respondentene er at barna føler redsel og utrygghet, sinne og ensomhet. De forteller at de er avhengig av trygghet for å fortelle om opplevelsene i hjemmet, samtidig uttrykker flere av dem at hjelpere innenfor ulike instanser ofte ikke snakker med dem om volden (Aschjem, Tobiassen Sanna & Steinsvåg, 2011, s.39). Barna beskriver voldshendelsen i hjemmet som en hemmelighet innad i familien (Aschjem et. al., 2012, s.38). Mange barn kan være preget av sterk lojalitet til begge foreldre (Rønneberg & Poulson, 2000, s.191). I forbindelse med avhør er barna avhengig av at de får spørsmål. Det kan likevel tenkes at barnet vil føle behov for at mor og/eller far har gitt tillatelse til at de kan snakke om volden, og forsikret dem om at dette ikke skal medføre sanksjoner, straff eller mer vold.

Det er en klar sammenheng mellom avhører kommunikasjonsferdigheter og barnets ønske og vilje til å fortelle (Gamst, 2017, s.21). Det er også forsket på at opplevd trygghet for barnet i avhør har betydning for dets evne til å gjenkalle minner (Melinder, 2014, s.128). Barnet trenger å føle tillit og føle seg forstått og anerkjent, et vesentlig aspekt med samtalemotoden. For avhører kan det å ha en samtale med barn om vanskelige og sensitive temaer være både faglig og personlig krevende. Det er samtidig viktig å huske at å gjennomføre et slikt avhør

med barn der hensikten er informasjonsinnhenting er mer enn bare metode. Avhører må ha et barneperspektiv, som betyr at barnet behandles med åpenhet som selvstendige individer, med egne behov og rettigheter, og at avhører er inneforstått med at barnet er ekspert på eget liv (Gamst, 2017, s.23).

For å skape trygge rammer for barnet bør avhører forvise seg om at barnet vet hvorfor det er i avhør og være tydelig på hva tema det skal snakkes om. Utydelighet kan være med på å skape usikkerhet hos barnet. Avhørers oppgave er å formidle dette på en forståelig måte for 7-9-åringene. Avhører bør også på et tidlig stadium fortelle barnet at foreldrene må orienteres om hovedinnholdet i det som sies, og at forklaringen kan bli brukt i en eventuell rettsak. Utfordringen med slik informasjon er at når barnet vet at det som sies ikke fullt ut kan hemmeligholdes mellom avhører og barnet, vil det kunne ha betydning for i hvilken grad barnet er villig til å fortelle.

I forlengelsen av dette er en av drivkreftene bak åpenhet FNs barnekonvensjon. Konvensjonen er med på å gi økt trygghet for barnet. I artikkel 12 fremgår det at barnet har rett til informasjon om saker som gjelder dem. Barn har videre rett til å bli hørt i spørsmål som på en eller annen måte påvirker dem og deres liv (Barne- og familiedepartementet, 1991, s.13). I artikkel 19 fremgår det at staten har plikt til å beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling (Barne- og familiedepartementet, 1991, s.16). Dette kommer også tydelig til uttrykk i barnevernloven hvor det fremgår det at barn som er 7 år og eldre har rett til å uttale seg i spørsmål som angår dem (Barnevernloven, 1993, §6-3). Barns behov for informasjon handler ikke bare om åpenhet og rettigheter, men også om grunnleggende behov for å finne mening og sammenheng i livet sitt (Raundalen & Schultz, 2008, sitert i Øverlien, 2012, s.188).

3.3.2 Spørsmålsstilling

I avhør benyttes «trakten» som viser hvordan spørsmålsstilling bidrar til at barnets forklaring blir mer og mer spesifikk gjennom avhøret. Spørsmålene avhører stiller går fra å være åpne og beskrivende, før de gjennom avhøret blir mer spesifikke og oppklarende. Et viktig aspekt i samtalemotodikken er å starte med åpne spørsmål slik at barnet får fortelle fritt, og videre gå over til mer spesifikke spørsmål. I etterforskningsammenheng skilles det ofte mellom åpne

og lukkede spørsmål, ledende og ikke-ledende spørsmål. De åpne og ikke-ledende spørsmålene er øverst i trakten, mens de lukkede og ledende spørsmålene er plassert lavere. Påliteligheten vurderes som lavere og lavere jo lenger ned i trakten avhører beveger seg (Bjerknes & Fahsing, 2017, s.227).

Noe som har betydning for spørsmålsformuleringen, er gjenkallingshukommelse og gjenkjenningshukommelse. Åpne spørsmål legger opp til gjenkalling av mest mulig fri og relevant informasjon som husker, mens lukkede spørsmål initierer til gjenkjenning som går ut på å bekrefte eller avkrefte informasjon eller alternativer som stammer fra den voksne (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.157). I selve avhøret er det gjenkallingshukommelsen som er mest aktuell ettersom man skal hente ut lagret informasjon. Gjenkjenningshukommelse kan være av betydning når barnet for eksempel skal delta i en fotokonfrontasjon eller identifisere gjenstander.

Hvordan spørsmålene formuleres vil også ha noe å si for om barnet forstår det. Stiller avhører spørsmål med lange innledninger eller flerleddede setninger er disse i stor grad egnet til å vanskeliggjøre barnets forståelse. Barnet vil ha en tendens til å svare på spørsmål selv om de ikke forstår dem fullstendig, de vil sannsynligvis svare på den delen de forstår (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.214). Utfordringen med det er at slike misforståelser ikke nødvendigvis oppdages. Hvis avhører likevel oppdager det, bør avhører vurdere om spørsmålet skal stilles om igjen på en forståelig måte for barnet. Det er da viktig å ha i bakhodet at gjentatte spørsmål også kan føre til at barnet gir feilinformasjon. Dersom barnet tenker at de ga feil svar første gang, forandrer de kanskje svaret neste gang i den retning de tror avhører vil ha det.

Åpen kommunikasjon har fremmede effekt på den relasjonelle utviklingen mellom barnet og avhører (Gamst, 2017, s.143). Åpne spørsmål er i rettslig sammenheng et sentralt tema, fordi de er med på å legge opp til fri og spontan forklaring av barnet. Når barnet blir stilt åpne spørsmål som «fortell, beskriv» gjentatte ganger og over tid, ser det ut til at de velger å fortelle om forskjellige aspekter ved den samme situasjonen (Fivush, 2002, sitert i Langballe, 2007). Åpne spørsmål kan gi mer korrekte svar og fortellinger fordi de er konstruert slik at de ikke spesifiserer innholdet i den informasjonen barnet skal hente frem i minnet.

Ved lukkede spørsmål der svaralternativene eksempelvis kun er to, for eksempel ja eller nei, mor eller far, søker avhører kun bekreftelse på en suggesjon med to alternative utfall. Dersom barnet føler seg utrygg, vil det kunne svare bekreftende på lukkede spørsmål. Barnet kan også ha motforestilling uten at dette kommer frem. Resultatet vil være at svarinnholdet mister sin verdi. Ledende spørsmål kan være med på å gi spesifikk informasjon, men faren er at det kan bli presentert informasjon som barnet ikke har kjennskap til fra før. Barnet kan dermed blande den nye informasjonen med sine opprinnelige minner (Bjerknes & Fahsing, 2017, s.223).

Som tidligere nevnt hevder flere forskere at suggestive avhørsteknikker kan være en av flere årsaker til at barn lyver. En utfordring knyttet til å unngå suggestibilitet er at barnet i denne aldersgruppen ofte må hjelpes i gang på ulike stadier av avhøret. De har muligens behov for å bli gitt ytre holdepunkter for hva det skal snakkes om. Bruken av slik hjelp kan utløse kritikk fordi man i ytterste konsekvens kan komme over i en intervjuform som kan hevdes å fungere ledende for barnets svar (Rønneberg & Poulsson, 2000, s.213). Et viktig skille går likevel mellom å lede barnet inn på tematet det skal avhøres om og hjelpe dem til å opprettholde fokus på de aktuelle temaene slik at det kan kommuniseres godt, og det å forlede barnet til å gi feilaktig informasjon. Når det gjelder hendelser barn selv er utsatt for er de mer resistente for suggesjon enn når de er vitne til det (Gamst, 2017, s.83) Suggestibilitet er et tema det er viktig for avhører å være bevisst, og det krever særlig aktsomhet dersom avhører selv opplever avvik – at barnet føler seg presset. Etersom det å forlede barnet til å gi feilaktig informasjon ofte skjer ved at barnet enten bevisst eller ubevisst presses i en bestemt retning. Dette kan føre til at falske anklager kan oppstå.

4.0 Avslutning

I oppgaven har jeg drøftet hvordan utvalgte indre og ytre faktorer kan påvirke påliteligheten til barnet i et tilrettelagt avhør. Kunnskap om innkoding av minner kan tyde på at barn kan huske traumatiske hendelser med høy grad av nøyaktighet, men at dissosiering kan oppstå. Det er viktig å ha kunnskap om dissosiering ettersom det kan kamuflere at barnet har blitt utsatt for straffbare handlinger. I tillegg til hukommelsesfunksjonene er språk og evne til kommunikasjon forhold barnet bringer med seg inn i avhørsrommet. Barn i 7-9 årsalderen er ikke mindre pålitelige vitner enn voksne i utgangspunktet, men kan være sårbare for påvirkning av avhører. For mange «holdepunkter» i løpet av avhøret er blant de ytre forhold som kan gi grunnlag for en vurdering av at barnet er blitt påvirket i sin forklaring. Sammenlignet med voksne har barn i mindre grad ord og muligheter til å beskrive det de erfarer av straffbare handlinger, og har færre referansepunkter til å kunne sette erfaringer opp mot hverandre. Barn kan dermed med færre motforestillinger godta andre forslag fra avhører eller akseptere andre tolkninger av et hendelsesforløp enn det faktiske.

Gamst og Langballes empiriske studier fra 2004 som omhandler barn som vitner illustrerer svært godt at vi er prisgitt den utviklingen vi nå har hatt på fagområdet. Viktigheten av forebygging og bekjempelse av vold mot barn gjenspeiles i Riksadvokatens prioriterte målsetninger. Som rundskrivene og rapportene fra Statens barnehus viser er det viktig at det foregår kontinuerlig forskning på temaet og at metoder utvikles for å redusere mørketall og prosentandelen for fristbudd for førstegangsavhør. Gjennom fremtidige studier der barns fortellinger i minst mulig påvirkes, vil man angivelig lettere kunne avdekke og forstå de mekanismene som fører til at noen voksne er tilbøyelig til å utøve vold mot barn. Dette kan igjen bidra til å identifisere sårbare familier og i forebyggende perspektiv sikre barnas rettigheter på et tidlig tidspunkt.

Litteraturliste

- Aschjem, Ø., Tobiassen Sanna, W., & Steinsvåg, P. (2011). Hvordan vold i familien oppleves og beskrives av barnet, den voldsutsatte og voldsutøver. I P. Steinsvåg, & U. Heltne, *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (ss. 28-40). Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne- og familiedepartementet. (u.d.). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller. Regjeringen.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, November 15). *Barn utsatt for vold i familien*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/
- Barnevernloven. (1993). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>
- Bækkelund, H. (u.d.). *Norsk psykologforening*. Hentet fra Hva er traumer og traumebehandling?: <https://www.psykologforeningen.no/publikum/informasjonsvideoer/videoer-om-psykiske-lidelser/hva-er-traumer-og-traumebehandling>
- Bjerknes, O., & Fahsing, I. (2017). *Etterforskningsmetoder - prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving (kap 3)*. Gyldendal akademisk.
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Heltne, U., & Steinsvåg, P. (2011). *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Karlsen, P. (2008). *hva er HUKOMMELSE*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Langballe, Å. (2007, Juli 01). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, ss. 868-877.
- Langballe, Å., & Gamst, K. T. (2004). Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk. Det utdanningsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Oslo.

- Lange-Nielsen, T. (2008a). Saker om seksuelt misbruk av mindreårige. I S. Eskeland, & A. Bratholm, *Justismord og rettssikkerhet* (ss. 95-147). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lange-Nielsen, T. (2008b). Rettspraksis om seksuelt misbruk av mindreårige. I S. Eskeland, & A. Bratholm, *Justismord og rettssikkerhet* (ss. 226-275). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lov 4.september 2015 nr.87 om endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner) (LOV-2015-09-04-87). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2015-09-18-1065>
- Magnussen, S. (2017). *Vitnep psykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Melinder, A. (2014). *Sakkyndighetsarbeid: Innføring for psykologer og psykiatere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsvik, E. (2014). *Vitenskapsteori for politiet: Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal.
- Politidirektoratet. (u.d.). *Statens barnehus. Årsrapport 2019*. Politidirektoratet.
- Politiet. (2019). *Politiets årsrapport 2019*. Politiet.
- Rønneberg, A., & Poulsson, A. (2000). *Barn som vitner: Særlig om dommeravhør og observasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Riksadvokaten. (2017, Februar 28). Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 - Politiet og statsadvokatene. (1/2017). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/mal-og-prioriteringsrundskriv-nr-12016/>
- Riksadvokaten. (2018, Februar 23). Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2018 - Politiet og statsadvokatene (1/2018). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2018/>
- Riksadvokaten. (2019, Februar 22). Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2019 - Politiet og statsadvokatene. (1/2019). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2019/>
- Riksadvokaten. (2020, Februar 15). Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2020. (1-2020). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2020/>
- Riksadvokaten. (2021, Februar 08). Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2021. (1-2021). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2021/>

- Straffeprosessloven. (1986). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25).
Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25>
- Thoresen, C., Lønnum, K., Melinder, A., Stridbeck, U., & Magnussen, S. (2007, Januar 31).
Theory and practice in interviewing young children: A study of Norwegian police
interviews 1985-2002. *Psychology, Crime & Law*, ss. 629-640.
- Wetterberg, P. (2005). *Hukommelsesboken - Hvorfor vi husker godt og glemmer lett*. Oslo:
Gyldendal .
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet - barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øverlien, C. (u.d.). Children Exposed to Domestic Violence: Conclusions from the Literature
and Challenges Ahead. *Journal of Social Work*, 10, 1. ss. 80-97.

Selvvalgt pensum

- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. (2. utg.) Oslo:
Universitetsforlaget. **(s.18-39, s.54-89, s.142-181, s.206-210, s.220-232, s.241-268,
295-296)**
- Heltne, U., & Steinsvåg, P. (2011). *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for
beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget. **(s.17-28, s.27-41, s.170-184)**
- Karlsen, P. (2008). *hva er HUKOMMELSE*. Oslo: Universitetsforlaget. **(s.14-64, s.68-89)**
- Langballe, Å. (2007, Juli 01). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i
dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk
psykologforening (10s)*
- Melinder, A. (2014). *Sakkyndighetsarbeid. Innføring for psykologer og psykiatere*. Oslo:
Universitetsforlaget. **(s.123-130)**
- Rønneberg, A., & Poulsson, A. (2000). *Barn som vitner: Særlig om dommeravhør og
observasjon*. Oslo: Universitetsforlaget. **(s.199-230)**
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet - barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget. **(s.12-65)**

Totalt: 351 sider